

Joan Frederik van Oordt (1794-1852) keldergraf 183, vak B
Predikant en hoogleraar Godgeleerdheid aan twee universiteiten

Personalialia

Geboren: 23 november 1794 te Rotterdam

Zoon van: Jan Willem van Oordt en Maria Louisa Gobius

Gehuwd met: Henriëtte Jacoba Bakker op 10 oktober 1823 te Groningen

Overleden: 11 december 1852 te Leiden

Begraven: 15 december 1852

Samenvatting

Van Oordt wordt in 1794 in Rotterdam in een christelijk gezin geboren. Na in zijn woonplaats het gymnasium doorlopen te hebben, gaat hij in 1812 in Utrecht theologie studeren. Hij heeft een brede belangstelling en volgt ook een aantal bètavakken. In 1815 is hij 'Vrijwillige jager' van koning Willem I in de strijd tegen Napoleon.

Nadat hij in 1821 zijn studie heeft afgerond is hij negen jaar predikant: korte tijd in Nederlangbroek en Alkmaar, en bijna zes jaar in Utrecht. In deze laatste academische omgeving voelt hij zich erg op zijn plaats.

In 1823 huwt hij met de Henriëtte Jacoba Bakker, dochter van een Groningse hoogleraar medicijnen. Het echtpaar krijgt één zoon, Jan Willem Gerbrand.

In 1828 aanvaardt Van Oordt een ordinari-aat in de theologie te Groningen. Zijn onderwijsopdracht is de exegese en de praktische godgeleerdheid. Hij zit op één lijn met twee collega's en gedrieën richten zij een Godgeleerdheid gezelschap op, ook wel de Groningse (theologische) school geheten.

Van Oordt is betrokken bij de oprichting van het tijdschrift *Waarheid in Liefde* waarin hij zelf regelmatig publiceert.

In 1839 maakt hij de overstap naar de universiteit van Leiden, waar hij min of meer hetzelfde werk doet. Daarnaast schrijft hij verzen en draagt deze soms voor. Van Oordt is ook betrokken bij diverse gezelschappen op maatschappelijk, letterkundig en kerkelijk gebied.

Portret Joan Frederik van Oordt

Een zware slag is het overlijden van zijn vrouw in 1851. Zelf tobt hij dan al enige jaren met maagproblemen waaraan hij op 11 december 1852 overlijdt. Onder grote belangstelling wordt hij op Groenesteeg met zijn vrouw in het graf verenigd.

Volledige versie

Afkomst en opleiding

Joan [ook wel geschreven als Johan] Frederik van Oordt wordt op 23 november 1794 in Rotterdam geboren als zoon van Jan Willem van Oordt en Maria Louisa Gobius. Zijn vader is refactiemeester [iemand die de korting vaststelt van beschadigde goederen] van tabak, schepen van Cool en Hoogheemraden van Schieland. Zijn moeder is de dochter van een advocaat bij het Provinciale Hof te Utrecht. Beide ouders komen uit een christelijk gezin en Joan Frederik krijgt een beschaafde en christelijke opvoeding, die een grondslag legt voor zijn verdere leven.

Hij gaat in Rotterdam naar het gymnasium, de Erasmiaansche school, waar Joan Adam Nodell rector is. Nodell weet zijn voorliefde voor klassieke schrijvers en dichters over te brengen op Joan Frederik.

Gewapend met deze grondige voorbereiding gaat hij in 1812 in Utrecht theologie studeren, waar zijn oom Gabriel van Oordt (1755-1835) hoogleraar in deze discipline is. Joan is zeer gehecht aan zijn oom, maar heeft ook met zijn andere leermeesters, waaronder de hoogleraar en dichter Adam Simons (1770-1834), een uitstekende band. Joan Frederik sluit zich aan bij het geschied- en letterkundig gezelschap *Utile dulci*.

Hij gaat vriendschappelijk om met zijn medestudenten en heeft een brede belangstelling: behalve in de godgeleerdheid, volgt hij volgt colleges in de letterkunde, wiskunde, natuurkunde, sterrenkunde en natuurlijke historie.

Hoewel zijn oom Gabriel van Oordt als eerste invloed had op Joan Frederik, wordt uiteindelijk de hoogleraar Philip Willem van Heusde (1778-1939) zijn echte leermeester. Met hem raakt hij ook nauw bevriend en Van Heusde zal een beslissende rol in zijn leven spelen.

In 1815 onderbreekt Van Oordt zijn studie om zich aan te sluiten bij de *Vrijwillige Jagers*, een compagnie Utrechtse studenten die van plan is te strijden tegen Napoleon. Als sergeant vertrekt Joan Frederik naar Frankrijk, waar echter geen strijd wordt geleverd en hij alleen garnizoenswerk verricht.

Na een voorspoedige studie sluit Van Oordt op 3 april 1821 zijn studie af met het proefschrift *de Religione Christiana ad conjunctionis et Socielatis studia alenda et promovenda cum aptissima, tum efficacissima*. Deze dissertatie gaat over de kracht die de Christelijke godsdienst heeft om mensen er toe te brengen zich te verenigen.

Predikant

Al voor hij zijn dissertatie verdedigt, is Van Oordt vanaf oktober 1819 predikant geworden in Nederlangbroek, een plaatsje in de buurt van Wijk bij Duurstede. Hij

Philip Willem van Heusde

vervult daar ijverig zijn plichten als dienaar van het evangelie, maar als in 1822 een beroep uit Alkmaar op hem wordt gedaan, verkiest hij om daarop in te gaan.

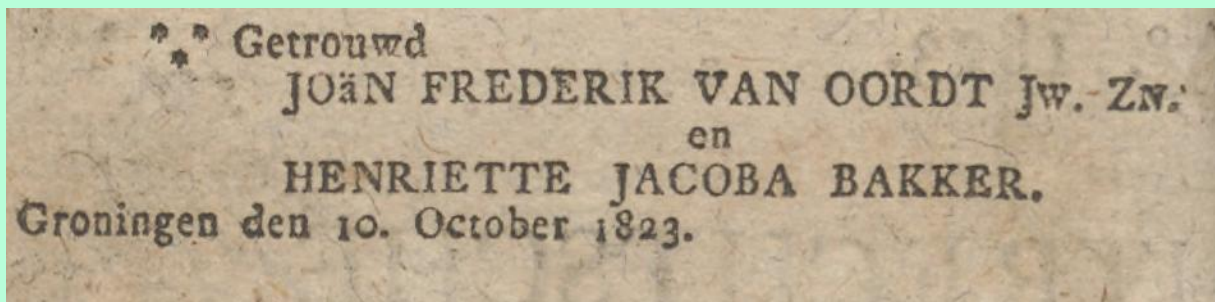
In Alkmaar zal hij slechte een jaar blijven. Op 23 oktober 1823 wordt Van Oordt predikant in Utrecht. In deze academiestad voelt hij zich helemaal op zijn plaats. Als in 1825 een beroep op hem wordt gedaan vanuit zijn geboorteplaats Rotterdam, bedankt hij daarvoor. Het contact tussen hem en de hoogleraren en studenten van de universiteit wordt van beide kanten erg gewaardeerd, zowel door zijn prediking - hij trekt altijd volle kerkgebouwen - als door zijn wetenschappelijk werk.

Van Oordt wordt benoemd tot curator van het Utrechts Gymnasium, tot secretaris van het Provinciaal Kerkbestuur van Utrecht en tot lid van de Synode.

In 1827 wordt hij gevraagd om in Utrecht buitengewoon hoogleraar in de Godgeleerdheid te worden. Hij wijst dit verzoek af, maar doet in feite - zonder de titel van hoogleraar - het werk van zo'n hoogleraar voor de groep jongelui die hij om zich heen heeft verzameld.

Huwelijk en gezin

Vlak voordat Joan Frederik van Oordt de overstap maakt van Alkmaar naar Utrecht treedt hij op 10 oktober 1823 te Groningen in het huwelijk met Henriëtte Jacoba Bakker (1804-1851). Zij is de dochter van Gerbrand Bakker, hoogleraar in de geneeskunde te Groningen, en van Jacoba Johanna Poel.

Huwelijksadvertentie (Utrechtse Courant 10 oktober 1823)

Op 15 januari 1826 wordt hun enig kind, Jan Willem Gerbrand van Oordt, geboren. Het is een gelukkig en hecht gezin, waarin de rijzige en beminlijke echtgenote en moeder Henriëtte Jacoba de centrale figuur is.

Hoogleraar te Groningen

In september 1828 wordt Van Oordt benoemd tot hoogleraar in de Godgeleerdheid te Groningen. Hij aanvaardt deze betrekking op 20 februari 1829 met de oratie *de Eloquentiae sacrae natura*, over het wezen van de heilige welsprekendheid. Zijn onderwijs is vooral gericht op de exegetische en de praktische theologie.

Als in 1830 de Belgisch opstand uitbreekt, is Van Oordt een van de eersten die de Groningse studenten met een bekend geworden rede *In God zullen wij kloeke daden doen* oproept om aan het verzoek van koning Willem I te voldoen om zich in te zetten om deze opstand te onderdrukken. Zelf trekt hij ook als tweede luitenant met de *Groninger flankers* naar Noord-Brabant. Op 1 oktober 1831 keert de compagnie terug van deze Tiendaagse Veldtocht en ontvangt Van Oordt de Militaire Willemsorde. Zijn

herinneringen aan die veldtocht legt hij vast het *Gedenkboek of verzameling van stukken betreffende den veldtocht der studenten van Groningen en Franeker*.

In het academisch jaar 1833/34 is Van Oordt rector magnificus. Op 9 oktober 1834 legt hij deze functie neer met de rede *de Religione Christiana in patria nostra vi sua salutari nunquam destituta*, waarin hij betoogt dat de christelijke godsdienst haar kracht door alle tijden heen in ons land aan de dag heeft gelegd.

Met zijn collega's Hofstede de Groot en Pareau richt Van Oordt in 1835 het *Godgeleerd Gezelschap* op, een vereniging van godgeleerden, die één van geest, maar ieder op zijn eigen wijze, probeert de theologie verder te ontwikkelen. Dit drietal wordt ook wel de stichter van de *Groninger School* genoemd.

In 1837 werkt Van Oordt mee aan de oprichting van het tijdschrift *Waarheid in Liefde*, waarin hijzelf regelmatig publiceert.

De Heilige Schrift, in het bijzonder het Nieuwe Testament, acht Van Oordt de enige toetssteen van de christelijke waarheid, waarbij hij onderscheid blijft maken tussen de Bijbel en het Evangelie.

Hoogleraar te Leiden

Na ruim tien jaar in Groningen hoogleraar te zijn geweest, aanvaardt Van Oordt in 1839 een aanbod uit Leiden om de plaats van de overleden Lucas Suringar [ook op Groenesteeg begraven] in te nemen. Op 11 december van dat jaar houdt hij zijn oratie *de Vero in theologia unice sectando* over de Waarheid, het enige doel waarnaar de godgeleerdheid heeft te streven.

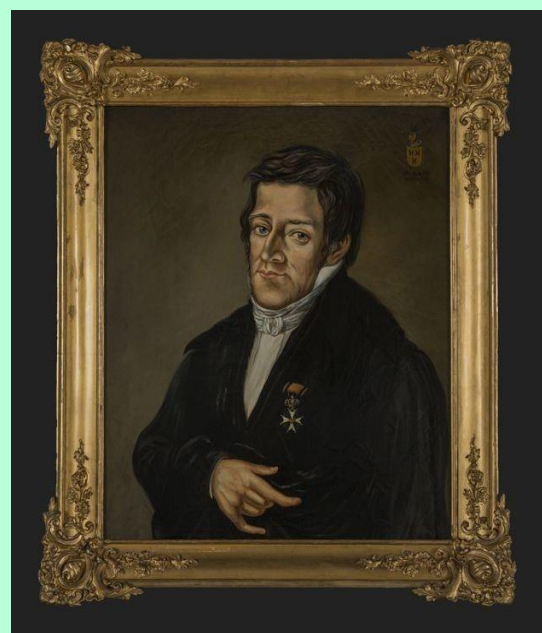
Hoewel zijn leeropdracht iets anders dan in Groningen luidt (*Theoretische Godgeleerdheid* en *Dogmatiek van den Godsdienst*), gaat Van Oordt in Leiden op dezelfde voet verder als hij in Groningen gewend was.

Ook in Leiden bekleedt Van Oordt het rectoraat, in het academisch jaar 1851/1852. Hij draagt deze functie op 8 februari 1852 over met de *Oratio de perfecta institutoria specie in Jesu Christo conspicua*, waarin hij het volmaakte beeld van de opvoeder, die in Jezus Christus te aanschouwen is, schildert.

Van Oordt schrijft verzen in een schilderachtige en levendige stijl, die hij regelmatig bij speciale gelegenheden voordraagt.

Hoogleraar te Groningen

Hoogleraar in Leiden

Van Oordt is betrokken bij de voorbereiding van het herziene Algemeen Reglement van de Hervormde Kerk, dat in 1852 wordt ingevoerd. Hierbij heeft hij een belangrijk aandeel in de verbetering van het kiesstelsel voor de vergaderingen van het kerkelijk bestuur.

Lidmaatschappen

Van Oordt is in allerlei gezelschappen een geziene gast. Hij wordt dan ook gevraagd voor diverse lidmaatschappen, zoals:

- de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, waarvan hij een aantal jaren voorzitter is;
- de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde;
- de Maatschappij van Kunsten en Wetenschappen, afdeling Leiden.

Daarnaast is hij Ouderling van de Nederlandsch Hervormde Gemeente te Leiden.

Publicaties

Naast de reeds vermelde geschriften noemen wij nog:

- *Een werkdadig en weldadig leven in verband met de dood* (naar aanleiding van het overlijden van koningin Wilhelmina van Pruisen, de echtgenote van koning Willem I, in 1837);
- *De bronnen, waaruit Paulus voor zich zelve het christendom heeft leeren kennen* (1844);
- *De voortgang der christelijke gemeente tot volkomenheid, een beginsel des christendoms* (1849);
- *Een woord naar aanleiding van de beschouwingen en beoordeelingen der zoogenaamde Groninger school* (1852).

Verdriet en overlijden

Uit bovenstaande levensschets lijkt zijn levensweg zeer gelukkig te zijn. Dat is ook lange tijd het geval, maar Joan Frederik van Oordt wordt op 27 november 1851 zwaar getroffen door het overlijden van zijn vrouw Henriëtte Jacoba Bakker, zevenenveertig jaar oud. Zij wordt op 1 december begraven op de begraafplaats Groenesteeg in keldergraf 183, een graf dat Joan Frederik heeft gekocht.

Heden overleed na eene kortstondige ziekte, tot bittere smart van mij en onzen eenigen Zoon, mijne hartelijk geliefde Echtgenoot HENRIETTE JACOBA BAKKER.

LEYDEN, 27 November 1851.

J. F. VAN OORDT, JWZ00N.

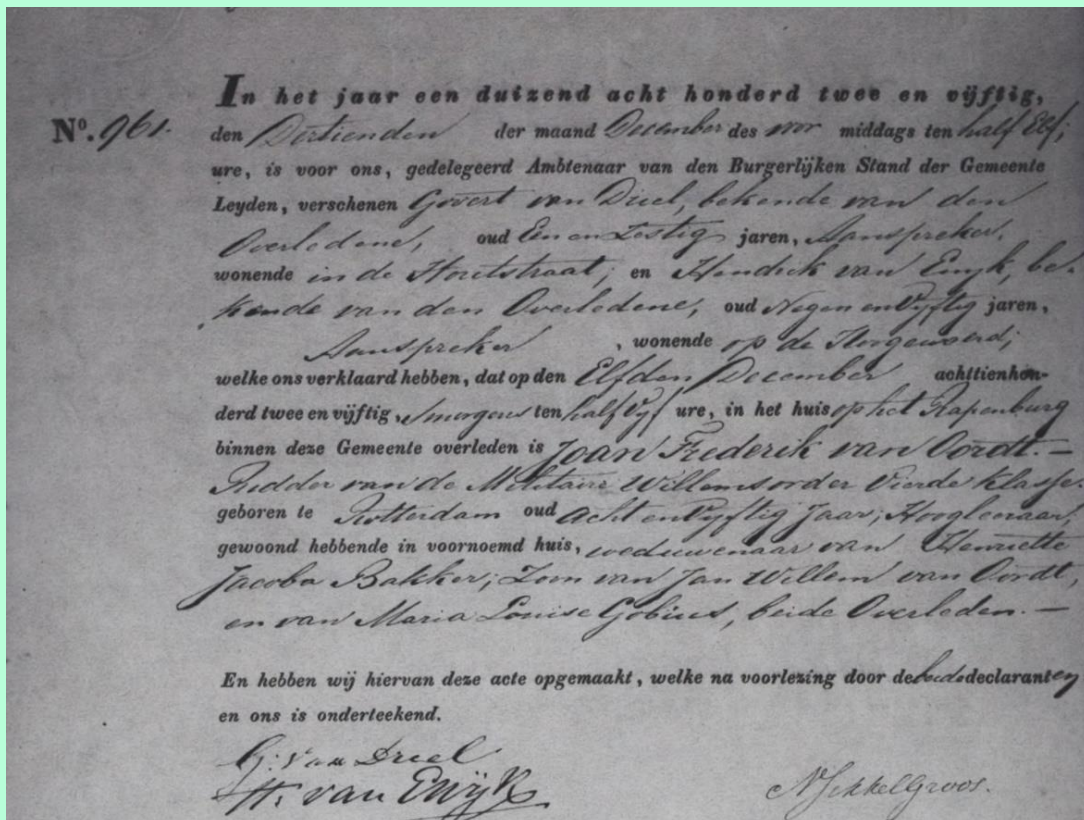
Overlijdensadvertentie echtgenote (Leydse Courant 1 december 1851)

Door zijn sterke wilskracht en diep christelijk geloof komt Joan Frederik dit zware verlies van zijn geliefde echtgenote geestelijk te boven. Zijn fysieke problemen zullen hem de das om doen; de maagpijnen, waaraan hij al geruime tijd lijdt worden steeds heftiger. Hij zoekt in binnen- en buitenland hulp voor deze kwaal, maar het mag niet baten.

Op 11 december 1852 overlijdt Joan Frederik van Oordt, achtenvijftig jaar oud, na een ziekte van enkele maanden, die met veel pijn gepaard ging. Hij wordt gekenschetst als een intelligent persoon die ernst gepaard laat gaan met opgewektheid en humor.

Eerst als predikant en later als hoogleraar aan twee universiteiten heeft hij zich zeer verdienstelijk gemaakt voor de Hervormde Kerk. Hij was zeer gezien om zijn pastorale trouw en zijn welsprekendheid op de kansel. In academische kring stond hij bekend om zijn uitmuntende colleges. Ook heeft hij een belangrijke rol gespeeld bij de geruchtmakende zaak van de *Huiszittenhuiskwestie*.¹

Van Oordt was 'een Groninger in Leiden', Het karakteristieke van het christendom lag voor hem daarin *dat het is de vereeniging der menschen met God door Jezus Christus; en dit leidt dan tot het andere: omdat er zulk een vereeniging des menschen met God niet gedacht kan worden dan juist door Hem, die naar waarheid van zich zelve zeggen kon: "Niemand komt tot den Vader dan door mij"*. Dit is, los van de onderlinge verschillen, wat Van Oordt aan zijn Leidse collega's bond: het beeld van een Jezus die, behalve verlosser, belichaming en leraar was van de hoogste zedelijkheid.

Overlijdensakte

¹ De huiszittenhuiskwestie was een hoog oplopend conflict tussen de gemeente Leiden en de Nederlands Hervormde Gemeente. Het huiszittenhuis was een instelling voor armenzorg, die onder gezag stond van de Nederlands Hervormde Kerk, maar in belangrijke mate werd betaald door de plaatselijke overheid. In 1847 kwam het tot een conflict tussen beide partijen, waarbij de vraag was wie dat moest blijven betalen: de gemeente Leiden of de Nederlands Hervormde Gemeente. Uiteindelijk zorgde de Armenwet van 1854 ervoor dat de Nederlands Hervormde Kerk deze zorg moest organiseren en betalen.

Joan Frederik van Oordt wordt in keldergraf 183 begraven, het graf waarin zijn echtgenote een jaar eerder ter aarde was besteld en waarin verder niemand meer is begraven. In de Rotterdamsche Courant van 16 december 1852 staat het volgende verslag van zijn begrafenis:

Heden heeft hier eene aandoenlijke plegtigheid plaats gehad; met stille eenvoudigheid, geheel in den geest van den afgestorvene, werd het stoffelijk overschot van den algemeen geachten en beminden professor Van Oordt grafwaarts gebracht; getuigde de menigte, welke langs den weg naar de begraafplaats den kleinen lijkstoet gade sloeg, van de algemeene belangstelling, nog meer blonk de deelneming uit door de menigte, die zich op de begraafplaats zelve verzameld had om aan de plegtigheid deel te nemen, waaronder ook vele ambtgenooten, studenten, predikanten en andere leden van den kerkeraad.

Nadat het lijk op de baar was geplaatst, schikte zich een aantal studenten, leerlingen van den beminden hoogleeraar, om het lijk grafwaarts te dragen, gevolgd door de naaste betrekkingen van den overledene, de professoren van de theologische faculteit en eenige bijzondere vrienden. Nadat het lijk met stillen eerbied in den grafkelder was neergelaten, sprak prof. N.C. Kist en herdacht in waardige woorden de verdiensten van den overledene in het algemeen, voor de gemeente van Christus, de Hoogeschool, de wetenschappen, het Vaderland, zijne geliefde betrekkingen en vrienden in het bijzonder, en wees op de verhevenheid der leer die hij predikte en beleefde en hem zoo gelaten en kalm den dood in vertrouwen op zijnen Heer en Verlosser had doen tegengaan.

Daarna sprak dr. A. Rutgers van der Loeff, aangedreven door het gevoel zijns harten, als bijzonder vriend van den overledene, en bragt door de kracht zijner herinneringen aan den lieferijken geest bij een vurig onvermoeid arbeiden in alles wat goed en edel was een diepen indruk te weeg op allen die het graf omringden. Zeker zal bij velen deze aandoenlijke plegtigheid goede indrukken achterlaten en medewerken om den christelijken ijver van den ontslapene, zijne liefde voor zijne betrekkingen en vrienden en zijne algemeene menschenmin in gezegend aandenken te doen blijven, en onder Gods zegen ook medewerken tot bereiking van het heerlijke doel, het gewinnen van velen voor het Rijk van Christus.

Kist had hem reeds als student in Utrecht meegemaakt en hij zei in zijn toespraak onder andere:

“Toen reeds beloofde hij te zijn, wat hij later zoo ruimschoots geworden is. Toen reeds was hij een voorbeeld zijner tijdgenooten. Toen reeds muntte hij uit door edele gaven van verstand en van hart. Toen reeds waren opgeruimdheid des geestes en reinheid van wandel zijn sieraad. En vooral ook toen reeds woonde en ontwikkelde zich in hem die godsdienstige zin en die vroegtijdig geoefende kracht des geloofs, waardoor hij later, in zoo menigerlei opzicht en in uitgebreiden kring belangrijk en nuttig is geweest”.

Voor de vele bewijzen van deelneming, ondervonden bij het overlijden van den Heer J. F. VAN OORDT J. W. Zn., Hoogleeraar te Leiden, betuigen zijne Broeders en Zuster hunnen welmeenenden dank.
Rotterdam den 29 December 1852.

Dankadvertentie (Rotterdamsche Courant 30 december 1852)

Het graf is in tot 1939 eigendom geweest van de familie van Oordt en nazaten met de naam Beuland van Oordt. Op 26 november 1939 is het afgestaan aan de Hervormde Gemeente. Waarschijnlijk heeft er ooit een grafzerk met inscriptie op gelegen. Nu resteert een eenvoudige betonachtige steen zonder inscriptie; zelfs het grafnummer ontbreekt.

Keldergraf 183

Bronnen

A.J. van der Aa: *Joan Frederik Oordt*, Biografisch Woordenboek der Nederlanden, deel 14, pp. 134-138.

C. Bezemer: *Joan Frederik van Oordt*, Biografisch Lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands Protestantisme, deel 1, 1978, pp. 230-231.

Glasius: *Joan Fredrik van Oordt*, Biografisch Woordenboek van Nederlandsche Godgeleerden, deel 3, pp. 13-22.

Knappert: *Johan Frederik van Oordt*, Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek, deel 2, p. 1023.

W. Otterspeer: *Groepsportret met Dame. De werken van de wetenschap. De Leidse universiteit 1776-1876*, 2005.

L.G. Pareau: *Levensbericht van Joan Frederik van Oordt JWz.*, Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, 1853, pp. 89-94.

Archief:

Erfgoed Leiden en Omstreken

Kranten:

Leydse Courant 1 december 1851

Rotterdamsche Courant 30 december 1852

Utrechtse Courant 10 oktober 1823

Websites:

www.erfgoedleiden.nl

www.wiewaswie.nl

Auteur

Lodewijk Kallenberg (februari 2022)